รายงานโรคสต๊าฟพีลโลค๊อคโคซิสในไก่ของจังหวัดสุราษฎร์ธานี

Report of Avian Staphylococcosis in Surathani

ประกิจ จงวัฒนากุล สพ. บ.
สถานีตรวจและรักษาโรคสัตว์จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ย่อเรื่อง Many factors probably predispose Avian Staphylococcosis insufficient protein, inadequet, management, biting of mosquito etc. Mortality rate of susceptible brud is high to 30 – 50 % especially in high humidity

คำนำ เนื้อไก่ที่ใช้บริโภคในเขตเทศบาลจังหวัดสุราษฎร์ธานี ส่วนใหญ่ได้มาจากฟาร์มเล็ก ๆ จำนวนมากในเขตเทศบาลและอำเภอใกล้เคียง ไก่ที่ใช้บริโภคเป็นไก่กระทงมากกว่าไก่พื้นเมือง ทั้งนี้เนื่องจากการเลี้ยงไก่กระทงใช้เวลาในการเลี้ยงสั้นกว่าไก่พื้นเมือง ผู้เลี้ยงไก่กระทงส่วนใหญ่มักจะเลี้ยงเป็นงานอดิเรก และมีไม่กี่รายที่เลี้ยงเป็นอาชีพ ราคาไก่เป็นเท่าที่เป็นอยู่ไม่แน่นอนขึ้นอยู่กับปริมาณการผลิตและความต้องการของตลาดคนกลางซึ่งเป็นผู้จับไก่มาฆ่าเป็นผู้กำหนดราคาตามชอบใจ ผู้เลี้ยงไก่ทั้งหลายจึงไม่ได้รับความยุติธรรมในเรื่องราคาไก่เป็น ต้นทุนการผลิตก็สูง อาหารสัตว์ต้องส่งมาจากกรุงเทพ ฯ เมื่อรวมค่าขนส่งทำให้อาหารสัตว์แพงเป็นเงาตามตัว ราคาลูกไก่แพงมิหนำซ้ำต้องตายเป็นจำนวนมากในระยะแรก บางครั้งยังมีไก่กระทงจากจังหวัดตรัง ชุมพร นครปฐม ส่งมาตีตลาด เป็นเหตุให้ผู้เลี้ยงไก่กระทงหลายรายขาดทุนย่อยยับ ทำให้เสียทั้งเวลากำลังกายกำลังใจที่ได้ทุ่มเทลงไปที่ยังพอมีกำลังพอต่อสู้ต้องดัดแปลงคอกไก่ที่มีอยู่เป็นคอกสำหรับเลี้ยงไก่ไข่ ซึ่งยังทำรายได้ดีพอสมควร แต่ถ้าถึงจุดที่ไข่ไก่ล้นตลาดเห็นทีจะต้องกลับไปเลี้ยงไก่กระทงอีกหรือเลิกเลี้ยงไก่ไปเลย ด้วยเหตุนี้คอกหรือกรงไก่จึงพร้อมที่จะดัดแปลงสำหรับการเลี้ยงไก่ไข่หรือไก่กระทง คอกหรือกรงที่มีอยู่จึงอยู่ในสภาพที่ไม่ถูกต้องตามหลักวิชา การจัดการต่าง ๆ ของผู้เลี้ยงยังไม่ถูกต้องมักเป็นสาเหตุโน้มนำทำให้เกิดโรคต่าง ๆ โรคที่พบบ่อยที่สุดด้วยสาเหตุดังกล่าวได้แก่ โรคหวัดไก่ (Avion Coryza) โรคจิกกันเอง Canni balism เป็นต้น สำหรับโรค

Staphylococcosis เป็นโรคที่พบไม่ค่อยบ่อยนักเท่าที่พบมักเกิดขึ้นในสภาพอากาศที่มีความชื้นสูง โดยเฉพาะฤดูฝน และสาเหตุดังกล่าว ทำความเสียหายไม่แพ้โรคติดต่อชนิดอื่น

อาการ ไก่กระทงที่พบเป็นโรคนี้มีอายุประมาณ ๑๕ — ๓๐ วัน รายล่าที่พบจากฟาร์มเล็ก ๆ หลายแห่ง กับฟาร์มขนาดใหญ่แห่งหนึ่งในเขตเทศบาล เป็นติด ๆ กันหลายรุ่นและในเวลาใกล้เคียง เท่าที่สอบถามปรากฏว่าเป็นลูกไก่มาจากแห่งเดียวกัน ทำให้ชวนสงสัยว่าลูกไก่พันธุ์นี้อาจจะแพ้ต่อเชื้อนี้ อีกทั้งสภาพคอกที่เกิดโรคสกปรกชื้นแฉะ และอากาศมีความชื้นสูงกว่าปกติ อาการที่พบในตอนแรกจะพบจุดแดงที่ผิวหนังคล้ายถูกยุงกัดที่ใต้ปีก น่าอก

คอกที่เกิดโรค ข้างหน้า คอกคือบ่อน้ำแหล่งเพาะยุงอย่างดี
คอกอีกด้านหนึ่งปิดสนิท ทำให้การระบายอากาศไม่มี และไก่อยู่หนาแน่นเกินไป

Affected area ที่ส่วนท้าย

ใบหน้า คอ ขา หรือที่ตอนท้ายของลำตัวแห่งใดแห่งหนึ่ง จุดแดงเหล่านี้จะขยายใหญ่และลุกลามไปยังบริเวณใกล้เคียง บริเวณที่เกิดโรคจะมีสีเข้มขึ้นจนกลายเป็นสีคล้ำ มีน้ำใส ๆ ซึมออกมาจากใต้ผิวหนัง น้ำใส ๆ ที่ว่าคือ Serous exudate ทำให้ขนติดกันเป็นผืด ในระยะนี้ลูกไก่จะซึมและเบื่ออาหาร อาการของโรคนี้จะลุกลามลึกลงไปถึงชั้นกล้ามเนื้อได้แก่ Pectoral muscle และที่ใกล้เคียง กลุ่มกล้ามเนื้อที่บีก ที่ขาหรือบริเวณก้น และข้อต่อต่าง ๆ รวมทั้งถุงหุ้มข้อ ทำให้อวัยวะดังกล่าวอักเสบ บางครั้งการบวมและอักเสบเกิดขึ้นที่ข้อต่อก่อนแล้วลุกลามไปยังบริเวณใกล้เคียง การอักเสบที่เกิดขึ้นเป็นสาเหตุให้ลูกไก่ไม่อยากที่จะเคลื่อนไหว นอนหมอบอยู่กับที่ ท้องเดินพบในตอนท้ายของการเป็นโรคอุจจาระที่ถ่ายออกมามีสีเหลืองคล้ายกำมะถัน ในที่สุดลูกไก่จะอ่อนเพลียตายเนื่องจากอดอาหารและพิษจากเชื้อ ลูกไก่ที่ป่วยเป็นโรคนี้จะมีกลีนคาวจัด ซากไก่ตายเนื่องจากโรคนี้มีกลิ่นคาวเช่นเดียวกันและมักจะเน่าเร็วกว่าปกติ อาการป่วยของไก่มีลักษณะคล้ายโรค Wet Winy (ยงยุทธ ชูเกียรติ และผู้ร่วมงาน ๑๙๗๓)

พยาธิสภาพ มีการเปลี่ยนแปลงทางพยาธิวิทยาน้อยมากแต่พอเป็นข้อสังเกตดังนี้คือ

๑. ผิวหนังมี Vesicular dermatitis และ Generalize subcuteneos hemorhage
๒. ข้อต่อ ถุงหุ้มข้อต่อ มีการอักเสบบวมขยายใหญ่
๓. กล้ามเนื้อและอวัยวะใกล้เคียงอักเสบแบบ Gangrene
๔. Parenchymatous organs เช่น ตับ ม้าม ไต มีเลือดคั่งบวมขยายใหญ่
๕. ลักษณะซากจะผอมผิดปกติมีกลิ่นเหม็นคาว และเน่าเร็ว

การวินิจฉัยโรค ได้ทำการตรวจหาเชื้อจาก exudate ที่ผิวหนัง ถุงหุ้มข้อต่อ ข้อ เลือดจากหัวใจ ตับ กล้ามเนื้อ โดยย้อมเชื้อด้วยสี Gram's พบเชื้อ Staphylococcus spp. นอกจากนี้ได้ส่งซากไก่และอวัยวะที่เป็นโรคไปตรวจที่กองวิชาการ กรมปศุสัตว์ เพื่อยืนยันการวินิจฉัยโรคได้พบเชื้อ Staphylococcus aureus และ Proteus mirabilis สำหรับเชื้อ Proteus mirabilil คาดว่า Contaminate เนื่องจากการเน่าเปื่อยของซาก ซากไก่ที่นำไปตรวจทุกตัวตายมาแล้วไม่ต่ำกว่า ๒๔ ช.ม. และได้แช่ในน้ำแข็งซึ่งมีอุณหภูมิประมาณ ๔° ซ. ในสภาพเช่นนี้ยังมีการเน่าเปื่อยอยู่

สำหรับเชื้อ Staphylococcus aureus เมื่อทำ Sensitivity test แล้วปรากฏว่า

Sensitive ดีที่สุดต่อ Penicillin, Terramycin, Chloramphenicol และให้ผลลงมาได้แก่ Kanamycin, Nitrofuratoin, Bacitracin, Daloein (Clindamycin) การให้ยาในการรักษาโรคนี้ควรให้ยาตามที่ทดสอบ

สิ่งที่โน้มนำทำให้เกิดโรค (**Predisposing factors**)

๑. คอกที่เกิดโรคเป็นคอกที่สกปรก มีร่องรอยในการซ่อมแซมและดัดแปลงอยู่ในสภาพที่ไม่ค่อยจะเรียบร้อย มีเศษตาปูเศษลวดไม้แหลมลอดออกมาทำอันตรายลูกไก่ได้

๒. จำนวนลูกไก่ที่เลี้ยงในกรงแน่นจนเกินไป เจ้าของไม่สามารถที่จะขยายกรงด้วยเหตุผลที่กล่าวมาแล้วในคำนำ ลักษณะเช่นนี้จะทำให้ลูกไก่แย่งกินอาหารและได้รับอาหารไม่เพียงพอ ทำให้ลูกไก่จิกขนกันเอง ทำให้เกิดบาดแผลอันเป็นช่องทางให้โรคแพร่ไปอย่างรวดเร็ว

๓. ปริมาณโปรตีนที่มีอยู่ในอาหารข้นสำเร็จรูป มักมีปริมาณโปรตีนต่ำไม่พอเพียงต่อความต้องการตามวัย ทำให้ลูกไก่จำต้องแสวงหาโปรตีนจากที่อื่นเพื่อทดแทนโดยการจิกกินขนกันเอง เกิดเป็นบาดแผลทำให้ติดโรคนี้ได้ง่าย

๔. สภาพอากาศที่มีความชื้นสูง ในระยะที่เกิดโรคทุกครั้งพบว่าจะมีฝนตกชุก ลูกไก่ไม่ได้รับความอบอุ่นพอเพียงทำให้อ่อนแอพร้อมที่เกิดโรค

๕. ยุงเป็นพาหะของโรคเท่าที่สังเกตุพบว่าคอกที่เกิดโรคนี้อยู่ติดกับแหล่งเพาะยุง ในเวลากลางคืนพบว่าเกาะลูกไก่เต็มไปหมด โดยเฉพาะบริเวณที่ไม่ค่อยมีขนเนื่องจากถูกจิกจนหมด

๖. การจัดการต่าง ๆ ของผู้เลี้ยงยังไม่ถูกต้อง มักปล่อยให้คอกอยู่ในสภาพที่สกปรกชื้นแฉะ การให้อาหารยังไม่ถูกต้อง

๗. ลูกไก่ที่มีแนวโน้มแพ้ต่อเชื้อ Staphylococcus aureus รวมทั้งนิสัยไม่ดีต่างๆ เช่นชอบจิกลูกไก่ตัวอื่น จะเป็นช่องทางที่เกิดโรคได้ง่ายขึ้น

การรักษา (Treatment) การใช้ยาปฏิชีวนะให้เลือกใช้ตามผลของ Sensitivity test อย่างใดอย่างหนึ่ง ถ้าเพิ่มวิตามินเคในอาหารหรือน้ำดื่มจะทำให้ลูกไก่หายเร็วขึ้น สำหรับยาปฏิชีวนะที่ใช้ได้ผลดีที่จังหวัดสุราษฎร์ธานี คือ Penicillin G ผสมในน้ำดื่ม การรักษาแผลอนุโลมตามวิธีรักษาโรค Wet Winy ของ ยงยุทธ ชูเกียรติ และผู้ร่วมงาน ๑๙๗๓

การป้องกัน (Prevention)

๑. ปรับปรุงการจัดการต่าง ๆ การจัดการที่ดีจะสามารถป้องกันโรคและลดความรุนแรงของโรคได้อย่างดี เช่น การรักษาความสะอาด มีระบบการระบายอากาศที่เหมาะสม ให้ความอบอุ่นพอเพียง เป็นต้น

๒. อย่าให้ลูกไก่อยู่หนาแน่นจนเกินไป เพื่อที่ลูกไก่ได้รับอาหารพอเพียงไม่แย่งกันและจิกกันเอง

๓. เลือกอาหารขั้นสำเร็จรูปที่มีปริมาณโปรตีนพอเพียงตามความต้องการ เพื่อที่ลูกไก่ไม่ต้องแสวงหาโปรตีนทดแทนโดยการจิกขน อาหารขั้นในท้องตลาดส่วนมากมักมีปริมาณโปรตีนต่ำกว่าความต้องการ ควรเลือกเฉพาะของบริษัทที่พอเชื่อถือได้ปริมาณโปรตีน

๔. สังลูกไก่ที่มีความต้านทานต่อโรคนี้และไม่มีนิสัยชอบจิกกันเอง

๕. พยายามกำจัดแหล่งเพาะพันธุ์ยุงซึ่งคาดว่าเป็นพาหะนำโรคนี้

๖. แยกไก่ป่วยเร็วที่สุดเท่าที่จะทำได้หรือกำจัดไก่ป่วยจากโรคนี้

คำขอบคุณ

ผู้เขียนขอขอบคุณ สัตวแพทย์หญิง วัลลภา สานติวัตร์ และ สัตวแพทย์หญิง วาสนา เชิดชูศิลป์ หน่วยชันสูตรทางแบคทีเรีย กองวิชาการกรมปศุสัตว์ที่ได้ Confirm diagnosis

Referencer

๑. ทิม พรรณศิริ ๑๙๗๒. "โรคไก่ขังกรง" สัตวแพทยสาร ปีที่ ๒๓ เล่มที่ ๔ ธันวาคม ๑๙๗๒, ๖ — ๑๕

๒. ยงยุทธ ชูเกียรติ, เกียรติศักดิ์ รักเกียรสกุล ; ๑๙๗๓ "โรคบีกเบียกในไก่" สัตวแพทยสาร ปีที่ ๒๔ เล่มที่ ๒ มิถุนายน ๑๙๗๓. ๗๓ — ๗๖

๓. Biester, H.E, Schwart, L.H. 1962 "Disease of Poultry" Iowa State University press, Ames, Iowa, U.S.A. 369 – 370

๔. Merchant, I.A. Packer, R.A. 1963; Veterinary Bacteriology and Virology, Iowa State University press, Ames, Iowa U.S.A. 296 – 309

๕. Seneviratna, S, 1969 "Disease of Poultry", K.M. Varghese company Bombay, 75, 162,